

**MAMLAKATIMIZDA ADOLAT VA QONUN USTUVORLIGI
TAMOIYILLARINI TARAQQIYOTNING ENG ASOSIY VA
ZARUR SHARTIGA AYLANTIRISH**

Ergashova Sunbula

Magistr Shahrizabz davlat pedagogika instituti

Maktabgacha talim yo'nalishi

ergashovasunbula2208@gmail.com

+998976347420

Annotatsiya *Ushbu maqola 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va uni amalga oshirishga oid davlat dasturi asosida ishlab chiqilgan yettita ustuvor yo'nalishdan biri bo'lgan mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylanirish masalalariga qaratilgan. Yettita ustuvor yo'nalishning ikkinchi ustuvor yo'nalishini rivojlantirish maqsadlari va yillar kesimida natijadorligi batafsil yoritiladi. adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylanirish millat ravnaqi uchun nechog'lik muhim ahamiyatga egaligi ochib beriladi. Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini oshirish va yanada mustahkamlash maqsadida olib borilayotgan ishlar xususida ish yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *Yangi O'zbekiston, daxlsizlik, taraqqiyot, tamoyil, millat ravnaqi, adolat, mulk, qonun, jamiyat, inson qadri, rivojlanish bosqichi.*

Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda, "El-yurtimiz biz boshlagan xalqchil islohotlarga bugun xayrixohlik va qat'iy ishonch bilan qarab, ularning hosili va samarasini tezroq ko'rishni istamoqda. Ana shu haqli talabni inobatga olgan holda, biz Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini ishlab chiqib, saylov jarayonida uni o'ziga xos umumxalq muhokamasidan o'tkazdik". Bundan ko'rinib turibdiki yettita ustuvor yo'nalish inson qadrini ta'minlash timsoli hisoblanib. Kuchli ijtimoiy davlat barpo etish uchun avvalo kishilik jamiyatida inson qadrini yuksaltirmog'imiz shart va zarur. Olib borilayotgan say harakatlar zahirida "Inson qadri uchun" tamoyili yotadi. Prezident Shavkat Mirziyoyev qayd etganidek, «Davlat — inson uchun» degan ezgu g'oyani hayotga tatbiq etish maqsadida 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini bevosita xalqimiz bilan maslahatlashib, odamlarimizning fikr va takliflari asosida ishlab chiqdik».

Yangi O'zbekiston Taraqqiyot startegiyasida barcha sohalar qatori mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy yo'nalishlaridan biriga aylantirish maqsadida juda muhim vazifalar belgilangan.

Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish 13-20-maqsadlarni o'z ichiga oladi. Muhokamalar davrida Farmon loyihasining mazmun –mohiyatini keng aholi qatlamiga yetkazish maqsadida teleradio kanallarida ko'rsatuvlar, suhbatlar efirga uzatildi, shuningdek, elektron ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda bosma materiallar muntazam chop etilib borildi. Natijada, loyiha bo'yicha jami 17535 ta taklif kelib tushdi.[7.56-57]

13-maqsad: Mulkiy huquqlarning daxlsizligini ishonchli himoya qilish hamda davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash.

Xususiy mulk daxlsizligi va himoyasi kafolatlarini kuchaytirish, mulkiy, shu jumladan yer uchastkasiga bo'lgan huquqlarni so'zsiz ta'minlash.

Xususiy mulk ustuvorligini asosiy tamoyil sifatida belgilash, shu jumladan davlat idorasining rasmiy ma'lumotiga ishonib mol-mulk sotib olgan shaxsning huquqini himoya qilish tizimini joriy etish.

14-maqsad: Qonun ustuvorligi va konstitutsiyaviy qonuniylikni ta'minlash hamda inson qadrini ushbu jarayonning bosh mezon sifatida belgilash.

Mahkumlar va jazoni o'tab bo'lgan shaxslarning mehnat, ijtimoiy ta'minot va xalqaro e'tirof etilgan boshqa huquqlarini ta'minlash, ularning ijtimoiy moslashuvi va jamiyatga reintegratsiyasiga ko'maklashishning samarali mexanizmlarini joriy etish, ushbu yo'nalishda davlat va jamiyat institutlarining birgalikdagi faoliyatini yo'lga qo'yish.

Fuqarolarga huquqiy ta'sir ko'rsatish, shu jumladan harakatlanish erkinligini cheklash bilan bog'liq choralarni qo'llashda qonuniylikni so'zsiz ta'minlash hamda raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali jamoatchilik nazoratini kuchaytirish.

Fuqarolarni yashash joyi bo'yicha hisobga olish tizimini yanada soddalashtirish va aholiga qo'shimcha qulayliklar yaratish, ushbu yo'nalishda boshlangan islohotlarni yakuniga yetkazish.

Jinoyat, jinoyat-protsessual va jinoyat ijroiya qonunchiligini takomillashtirish siyosatini izchil davom ettirish, jinoiy jazolar va ularni ijro etish tizimiga insonparvarlik tamoyilini keng joriy etish.

Qiynoqlarning oldini olish bo'yicha preventiv mexanizmlarni takomillashtirish va ushbu yo'nalishda maxsus qonun qabul qilish.

Yuvenal adliya tizimini shakllantirish hamda bola huquqlari qonunchiligini kodifikatsiyalash.

15-maqсад: Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali sud nazoratini o'rnatish hamda fuqaro va tadbirkorlik subyektlarining odil sudlovga erishish darajasini oshirish.

Ma'muriy sudlarda mansabdor shaxslarning qarorlari ustidan berilgan shikoyatlarni ko'rib chiqish tizimini takomillashtirish orqali sud nazoratini qo'llash sohasini kengaytirish.

"Xabeas korpus" institutini yanada rivojlantirish orqali tergov ustidan sud nazoratini kuchaytirish.

Sud protsessida tomonlarning haqiqiy tenglik va tortishuv tamoyillarini ro'yobga chiqarish.

Sudlar tizimida "yagona darcha" tamoyilini keng joriy etish maqsadida arizalarni sudga taalluqliligidan qat'iy nazar, qabul qilish va vakolatli sudga yuborish hamda muayyan ish doirasida barcha huquqiy oqibatlarni hal qilishni ta'minlash tizimini joriy etish.

Sud tizimini bosqichma-bosqich raqamlashtirish, byurokratik g'ov va to'siqlarni bartaraf etish orqali fuqarolar va tadbirkorlik subyektlarining odil sudlovga erishish darajasini tubdan oshirish.

Nizolarni hal etishning muqobil usullaridan keng foydalanish uchun zarur tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlarni yaratish, yarashuv institutini qo'llash doirasini yanada kengaytirish.

Sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini ta'minlashda sudyalarning hamjamiyati organlarining rolini yanada oshirish, sudyalarning o'zini o'zi boshqarish tamoyilini keng joriy etish hamda sudyalarga g'ayriqonuniy tarzda ta'sir o'tkazishning oldini olish bo'yicha ta'sirchan mexanizmlarni yaratish.

Sudyalarning korpusini shakllantirishda ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, sud tizimidagi rahbarlik lavozimlariga tayinlashda saylanish va hisobdorlik kabi demokratik tamoyillarni joriy etish.

Sud tizimini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish ishlarini olib borish.

16-maqсад: Jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning sodir etilishiga sabab bo'lgan shart-sharoitlarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etishning samarali tizimini yaratish.

Huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish.

Jamoat tartibini saqlash bo'yicha patrullik xizmati faoliyatini tubdan takomillashtirish, shu jumladan zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etgan holda fuqaroni ichki ishlar bo'limiga tekshirish uchun olib borish amaliyotidan voz kechish.

Yo'l infratuzilmasini takomillashtirish va xavfsiz harakatlanish sharoitlarini yaratish orqali yo'llarda avariya va o'lim holatlarini qisqartirish, shu jumladan harakatni boshqarish tizimini to'liq raqamlashtirish va jamoatchilikning ushbu sohadagi ishlarda keng ishtirokini ta'minlash.

17-maqсад: Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning yangi qiyofasini shakllantirish va ularning faoliyatini xalq manfaatlari, inson qadr-qimmati, huquq va erkinliklarini samarali himoya qilishga yo'naltirish.

Ichki ishlar organlarini xalqning ishonchli himoyachisi sifatida xalqchil professional tuzilmaga aylantirish hamda aholi bilan maqsadli ishlashga yo'naltirish.

Qonuniylikni qat'iy ta'minlovchi, ochiq va adolatli prokuratura faoliyatining mustahkam huquqiy asoslarini yaratish hamda "Qonun — ustuvor, jazo — muqarrar" tamoyilini bosh mezoniga aylantirish.

Tezkor-qidiruv va tergov faoliyati ustidan nazoratni kuchaytirish, fuqarolarning qadr-qimmati va erkinligini samarali himoya qilishning ta'sirchan mexanizmlarini joriy etish.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlarda jinoyatlar haqida xabarlarini hisobga olish tizimini tubdan isloh qilish, jinoyatlarni yashirish holatlarining oldini olishda zamonaviy usullardan foydalanish.

18-maqсад: Sud va boshqa organlar hujjatlarining o'z vaqtida va to'liq ijrosini ta'minlash.

Sud va boshqa organlar hujjatlarini ijro etishning samarali mexanizmlarini joriy etish.

Sud va boshqa organlar hujjatlarini ijro etishning muqobil, shu jumladan suddan tashqari usullaridan foydalanish ko'lamini kengaytirish.

Majburiy ijro organlari faoliyatiga xalqaro standartlarni bosqichma-bosqich joriy etish va ayrim funksiyalarni (sud hujjatlaridan tashqari) xususiy sektorga o'tkazish, davlat ijrochilari ish yuklamasini kamaytirish.

19-maqсад: Advokatura institutining inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishdagi salohiyatini tubdan oshirish, shuningdek, aholi va tadbirkorlik subyektlarining malakali huquqiy xizmatlarga bo'lgan talabini to'liq qondirish.

Advokatura institutini to'laqonli o'z-o'zini boshqarish tizimiga o'tkazish, Advokatlar palatasi boshqaruv organlarining advokatlar hamjamiyati oldidagi hisobdorligini kuchaytirish, tizimga yosh malakali kadrlarni jalb qilish.

Advokatlar malakasini oshirish tizimining zamonaviy va samarali mexanizmlari va institutsional asoslarini shakllantirish.

Advokatlik faoliyatiga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy qilish orqali ortiqcha byurokratiya va qog'ozbozlikka chek qo'yish, sudlar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va boshqa davlat organlari bilan elektron hujjatlar almashinuvini yo'lga qo'yish.

Bepul huquqiy yordam ko'rsatish ko'lamini kengaytirish, notariat va fuqarolik holatlari dalolatnomalarini yozish organlarining xizmatlaridan ovoragarchiliksiz, shu jumladan masofadan turib va "yagona darcha" tamoyili asosida foydalanishni ta'minlash.

20-maqсад: Faol fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda fuqarolar o'rtasida qonunga hurmat va itoat qilish hissini shakllantirish.

Aholining huquqiy madaniyati va ongini yuksaltirish, bu borada davlat organlarining fuqarolik jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalari va ta'lim tashkilotlari bilan o'zaro samarali hamkorligini yo'lga qo'yish.

- Ikkinchi- "Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish" yo'nalishida -564 ta takliflar kelib tushgan.[7.53-bet]

Demak, qonun ustuvorligi bu barcha davlat hokimiyati orgalari faoliyati konstitutsiyada ko'rsatib o'tilgan qonunlar asosida ish ko'rishini hamda barcha jismoniy va yuridik shaxslar umuman olganda O'zbekiston hududida barcha O'zbekiston fuqarolari uchun birdek teng amal qilishi qat'iy belgilab nazoratga olindi. Bunda jamiyat hayotining barcha sohalarida qonunlarning qat'iy hukmronligi bildirib qo'yildi. Ijtimoiy munosabatlarning jamiyat, fuqarolar va davlat manfaatlariga qaratilganligi, huquq buzilishi holatlarini oldini olish maqsadida qonun buzilishiga sababchi bo'lgan shaxslar javobgarlikka tortilishi ham jamoatchilik o'rtasida ishlab chiqilgan taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo'nalishlari jamiyat hayotiga kirib kelgani va u inson hayotini yaxshilashga davlatni rivojlantirishga qaratilganini yaqol ko'rsatib bermoqda.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, har qanday huquqiy davlatda Konstitutsiya va qonunlar asosida inson huquqlari, erkinliklari va burchlarini himoya qilinishini kafolatlash muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasida ham fuqarolarning haq-huquqlari davlat tomonidan to'la kafolatlangan. Ya'ni, O'zbekistonning demokratik islohotlari mohiyatida avvalo inson huquqlarini himoya qilish va rag'batlantirish eng muhim vazifalardan biri sanaladi. "Qonun - ustuvor, jazo - muqarrar" tamoyilini bosh mezoniga aylantirish orqali qonuniylikni qat'iy ta'minlovchi, ochiq va adolatli prokuratura faoliyatining mustahkam huquqiy asoslarini yaratish, tezkor-qidiruv va tergov faoliyati ustidan nazoratni kuchaytirish, fuqarolarning qadr-qimmatini va erkinligini samarali himoya qilishning ta'sirchan mexanizmlarini joriy etish, huquqni muhofaza qiluvchi organlarda jinoyatlar haqida xabarlarini hisobga olish tizimini tubdan isloh qilish, jinoyatlarni yashirish holatlarining oldini olishda zamonaviy usullardan foydalanish kabi vazifalar belgilangan. Yana bir muhim masala sifatida Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali sud nazoratini o'rnatish hamda fuqaro va tadbirkorlik sub'ektlarining odil sudlovga erishish darajasini oshirish borasida ham aniq

vazifalar belgilandi. Qonun ustuvorligi – barcha davlat hokimiyati organlari faoliyatida konstitutsiya, qonunlar oliy yuridik kuchga ega bo‘lib, ularning hokimiyat chiqaradigan boshqa hamma me‘yoriy hujjatlar va yo‘riqnomalardan ustun turadi. Qonun ustuvorligi jamiyatda demokratiya va qonunchilik ta‘minlanishiga xizmat qiluvchi tamoyildir. Bu tamoyil O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15 moddasida mustahkamlangan: "O‘zbekiston Respublikasida O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlarining ustunligi so‘zsiz tan olinadi. Davlat, uning organlari, mansabdor shaxslar, jamoat birlashmalari, fuqarolar Konstitutsiya va qonunlarga muvofiq ish ko‘radilar".[7.125-bet]

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O‘zbekiston. 2017.
2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson ma‘nfaatlarini ta‘minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga bag‘ishlangan tantanali marosimidagi ma‘ruzasi. - Toshkent: O‘zbekiston. 2017.
3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: O‘zbekiston. 2017.
4. Mirziyoyev Sh. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. To‘ldirilgan ikkinchi nashri. - Toshkent: "O‘zbekiston" nashriyoti, 2022. - 416 bet.
5. Djurayeva Nilufar. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida ta‘lim tizimidagi islohotlar. – Toshkent: O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, 2024. 56-57,123-125-bet
6. Saydaliyeva N, Usarova F. Strategiya deystviy - osnova novogo Uzbekistana. Tashkent: Nodirabegim, 2020. - 302 s.

Axborot manbalari:

1. www.gov.uz- O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali.
2. www.lex.uz -Qonun xujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi.
3. www.edu.uz-Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi sayti.
4. www.academy.uz - Fanlar akademiyasi
5. www.ziynet.uz.
6. www.google.u